

WYDZIAŁ FILOLOGICZNY**INSTYTUT FILOLOGII GERMAŃSKIEJ**pl. b. Nankiera 15b
50-140 Wrocław

tel. +48 71 375 24 44

fax +48 71 375 28 62

ifg@uwr.edu.pl | www.ifg.uni.wroc.pl

Wrocław, dn. 22.10 2023 r.

Dr hab. Anna Małgorzewicz, prof. UWr
Instytut Filologii Germańskiej
Uniwersytet Wrocławski

**Ocena osiągnięć naukowych dr HANKI BŁASZKOWSKIEJ w związku
z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego**

I. Informacje wstępne

Pani dr Hanka Błaszowska uzyskała tytuł magistra filologii germańskiej w roku 1990 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy magisterskiej pt. *Feministische Sprachkritik im Deutschen* napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Gabrieli Koniuszaniec. Stopień doktora nauk humanistycznych Habilitantka uzyskała w roku 2002 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Weibliche Personenbezeichnungen im Deutschen und Polnischen* napisanej pod kierunkiem wcześniejszej promotor pracy magisterskiej prof. dr hab. Gabrieli Koniuszaniec. Od roku 1994 dr Hanka Błaszowska zatrudniona jest na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, najpierw na stanowisku asystenta, od roku 2003 na stanowisku adiunkta. W latach 1994-2007 Kandydatka była zatrudniona na stanowisku asystentki naukowej, lektorki i wykładowczyni na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

II. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki

Pani dr Hanka Błaszowska jest aktywną badaczką, dydaktyczką i organizatorką w obszarze akademickim. Dorobek naukowy Habilitantki stanowi zaświadczenie jej konsekwentnej drogi

rozwoju i doskonalenia warsztatu badawczego aż do osiągnięcia samodzielności naukowej. Wykaz opublikowanych – po uzyskaniu stopnia doktora – prac naukowych dr Hanka Błaszczkowskiej obejmuje dwie monografie naukowe (jedna to monografia stanowiąca habilitacyjne osiągnięcie naukowe, druga to opublikowana praca doktorska) oraz 10 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych i 19 rozdziałów w monografiach naukowych (niektóre publikacje we współautorstwie). Warto odnotować, że wyniki swoich badań Habilitantka opublikowała w języku polskim, niemieckim i angielskim. Na uwagę zasługuje współautorstwo podręcznika do języka polskiego jako obcego. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wygłosiła 19 referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych.

Pani dr Hanka Błaszczkowska wzięła udział w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych. Habilitantka była członkinią komitetów organizacyjnych dwóch konferencji. Swe kompetencje badawcze Kandydatka rozwijała w ramach 3 zagranicznych staży naukowych na uczelniach niemieckich, wzięła również udział w programach Teaching Staff Mobility Erasmus i Erasmus+ (6 pobyków), CEEPUS NETWORK TRANS – TRANSkulturelle Kommunikation und TRANSLation (9 pobyków). Dr Hanka Błaszczkowska zrecenzowała 4 prace naukowe (artykuły, rozdziały i recenzje naukowe).

Z przedłożonego do oceny materiału wyłania się kilka obszarów aktywności badawczych dr Hanka Błaszczkowskiej, które można ułożyć w następujących, wyodrębnionych w Autoreferacie zakresach: językoznawstwo ogólne i porównawcze, językoznawstwo feministyczne, glottodydaktyka i komunikacja interkulturowa, translatoryka i dydaktyka translacji. W autoreferacie Habilitantka kreśli szczegółowo drogę rozwoju swoich zainteresowań badawczych. Dominującym nurtem aktywności Habilitantki są tłumaczenia i dydaktyka translacji. Dr Hanka Błaszczkowska legitymuje się ogromnym doświadczeniem translatorskim. Od czasów studiów rozwija swe kompetencje zarówno w zakresie tłumaczenia ustnego, jak i pisemnego (specjalistycznego). Bogate doświadczenie translatorskie Kandydatka wykorzystała w projektowaniu programów kształcenia specjalności translatorycznej, programów studiów podyplomowych, kursów kształcących tłumaczy, w opracowywaniu nowatorskich rozwiązań dydaktycznych.

III Osiągnięcie naukowe: monografia autorska Hanka Błaszczkowska: *Marketingtexte aus translationswissenschaftlicher Sicht. Untersuchungen einer Kundenzeitschrift der*
str. 2

Automobilbranche im Sprachenpaar Deutsch-Polnisch, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, 2022, ss. 551.

Warunkiem rozwoju nauki jest stałe, permanentne weryfikowanie zastanej wiedzy, zastanych koncepcji i poglądów. Siłą napędową nauki jest również identyfikowanie nowych obszarów zapotrzebowania społecznego na pozyskiwanie wiedzy w rozmaitych zakresach zmieniającej się rzeczywistości. Rzeczywistość współczesnego rynku tłumaczeń jest obszarem rozwijającym się bardzo dynamicznie. Z jednej strony pojawiają się coraz to nowe rodzaje tłumaczeń inter- i intralinwgalnych, z drugiej strony mamy do czynienia z ogromnym postępowaniem technologizacji procesu tłumaczenia a w związku z tym z rozwijaniem się coraz to nowych form organizacji procesu tłumaczeniowego. Tłumaczenie rozumiane jako forma językowej, międzyludzkiej komunikacji jest wszechobecne w dyskursach wspólnot specjalistów, wspólnot branżowych, korporacyjnych rozwijanych bądź na nowo konstytuowanych w wyniku rozwoju gospodarki czy współpracy międzynarodowej. Za zadanie nauki, której przedmiotem badań jest komunikacja językowa, należy uznać identyfikowanie nowych form komunikacji, empiryczne badanie procesów, podmiotów i obiektów w nich występujących, dokonywanie ich deskrypcji. Obok aktywności realizujących cele poznawcze równie ważne są aktywności badawcze realizujące zadania użytkowe. W przypadku nauki o translacji są to badania, na podstawie których formułowane są wnioski dla dydaktyki translacji – akademickiej i szkolnej – oraz wnioski relewantne dla optymalizacji i ewaluacji efektów pracy translatorskiej. Wyniki tych badań przyczyniają się do profesjonalizacji zawodu tłumacza, do podnoszenia standardów obowiązujących w obszarze usług tłumaczeniowych. Wyzwaniom tym od dawna wychodzi naprzeciw nauka o translacji. Na gruncie polskim połączenie rozwijanych koncepcji teoretycznych z ich wykorzystaniem w sferze dydaktyki i zawodowych aktywności tłumaczy zaznaczyło swą obecność w naukowej myśli o translacji bardzo wcześnie. Transparentnym przykładem jest koncepcja *translatoryki*, z wyróżnionymi działami translatoryki czystej i stosowanej. W koncepcji tej został określony główny przedmiot badań translatorycznych, którym jest tłumacz i jego właściwości (również kompetencyjne) rozpatrywane na tle aktywności uruchamianych w komunikacyjnym układzie translacyjnym. Mimo prowadzenia od dłuższego czasu intensywnych, empirycznych badań nad kompetencją translatoryczną i translacyjną zapotrzebowanie na tego rodzaju studia nie słabnie, wręcz przeciwnie, rośnie, szczególnie w czasie, gdy kształcenie tłumaczy na polskich uczelniach (również na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) przybiera coraz bardziej wyspecjalizowane formy, również formę autonomicznych kierunków studiów.

Nakreślonym potrzebom naprzeciw wychodzi bez wątpienia dr Hanka Błaszowska w badaniu, którego wyniki zostały zaprezentowane w ocenianej monografii. Bogate doświadczenie translatorskie i translodydaktyczne Habilitantki, Jej doświadczenie tłumaczeniowe w branży marketingu, w której osadzony jest badany rodzaj/gatunek tekstu, tworzą solidną podstawę dla sformułowania problemów i pytań badawczych. W rozdziale „Einleitung”, wprowadzającym do zasadniej części monografii, Autorka przedstawia motywację, która skłoniła Ją do przeprowadzenia badania, uzasadnia wybór tekstów marketingowych, gatunku „magazyn customowy” funkcjonującego w branży motoryzacyjnej, jako przedmiotu badań. W części tej Autorka formułuje również problemy i cele „pracy”, choć w zasadzie są to problemy i cele opisanego postępowania badawczego. Zainteresowaniem badawczym objęła Autorka „magazyn customowy”, jego cechy gatunkowe, rozpatrywane w odniesieniu do „tłumaczenia marketingowego” (Marketingübersetzen) w parze językowej: język polski – język niemiecki. W ramach „tłumaczenia marketingowego” obok translacji (Translation) Habilitantka wskazuje na istnienie innych „form transformacji”, a wśród nich transkrecji, która uznana zostaje za usługę relewantną dla tłumaczenia marketingowego. Badaczka zauważa brak precyzji w definiowaniu *transkrecji* w „branży tłumaczeniowej” i planuje zmierzyć się z tym problemem, konfrontując zarejestrowane ujmowanie transkrecji z ustaleniami poczynionymi w praktycznym podręczniku transkrecji (Sattler-Hovdar 2016) i z naukowymi ustaleniami takich badaczy translacji, jak Gaballo (2012), Rike (2014), Torresi (2014), Katan (2016), oraz tworząc na tej podstawie określone systematyzacje zbadanych fenomenów. Realizacja tego zamierzenia i jego końcowe efekty mogą stanowić zdaniem Habilitantki wkład w dyskusję prowadzoną w ramach nauki o translacji a dotyczącą zarówno nowych zjawisk rejestrowanych w branży tłumaczeniowej, jak odgraniczenia koncepcyjnego *tłumaczenia tekstów pisanych* (Übersetzen) od innych „transformacji tekstów”. Taki cel badawczy zyskuje na aktualności w obliczu dywersyfikacji zadań translacyjnych i zmiany w zakresie rynkowych wymagań wobec zawodu tłumacza. Magazyn customowy branży motoryzacyjnej Habilitantka planuje rozpatrywać w kontekście *transferu interkulturowo-interlingwalnego*. W badaniu wykorzystane mają być koncepcje nauki o translacji. Pewne wątpliwości budzi stosowanie przez Autorkę terminu *transfer* w odniesieniu do translacji, bez uprzedniego jego zdefiniowania. Badaczka nie precyzuje, do jakich obiektów odnosi pojęcie transferu a kwestie te dotyczą istoty samej translacji. Jednym z celów Habilitantki będzie weryfikacja istniejących teorii pod kątem ich użyteczności dla badań tłumaczenia magazyn customowego oraz z perspektywy praktyki tłumaczeniowej, która wytworzyła *usługę transkrecji*.

Swe badania lokuje Habilitantka w „Translationswissenschaft”, nie deklarując reprezentowanego paradygmatu. Perspektywę badań rozszerza również o koncepcje innych nauk, które pozwolą ująć specyfikę badanej rzeczywistości. Autorka jako cel swoich badań określa analizę transkreakcji (rozpatrywanej w ramach transferu interkulturowo-interlingwalnego), przeprowadzonej według kryteriów stosowanych w badaniach nad translacją. Autorka precyzyjnie, w porządku hierarchicznym definiuje poszczególne etapy postępowania badawczego i w odniesieniu do scharakteryzowanych etapów ustanawia katalog pytań badawczych (str. 34-36). Konstrukcja badania nie budzi większych zastrzeżeń. Badaczka planuje uzyskać wyniki, które umożliwią klasyfikację tłumaczenia według kryteriów nauki o translacji – kryteriów teorii „ogólnych” i „specjalnych”. Innym zamierzeniem badawczym jest znalezienie naukowych koncepcji relewantnych dla badań „pisemnego tłumaczenia marketingowego” i jego składowych oraz znalezienie wytycznych wywodzących się z praktyki tłumaczeniowej i pozwalających na zastosowanie w interkulturowo-interlingwalnym transferze magazynu customowego. *Transkreakcję* określa Badaczka jako nowy fenomen translatorycznej praktyki marketingowej i jednocześnie planuje jej naukową dyferencjację względem translacji. W oparciu o ustalenia Romana Lewickiego poczynione w odniesieniu do przekładoznawstwa (Translationswissenschaft) przyporządkowuje Habilitantka przedmiot swoich badań do subdyscyplin przekładoznawstwa, w ramach których prowadzone są: badań poszczególnych typów przekładu, badań przekładu w ramach konkretnych języków, oraz badań konkretnych gatunków tekstów. Autorka używa terminu *Translationswissenschaft* w tłumaczeniu terminu *przekładoznawstwo* w rozumieniu Romana Lewickiego, nie odnotowuje jednakże różnic znaczeniowych terminów stosowanych przez polskiego badacza i badaczy niemieckich. Lektura kolejnych części monografii i autoreferatu wykaże synonimiczne stosowanie terminów *przekładoznawstwo*, *translatoryka* i *Translationswissenschaft*, czego nie można uznać za właściwe. Z ustaleń części metodologicznej wynika, że translację definiuje Autorka jako transformację tekstu. Na tym etapie wyводу dowiadujemy się również, że pojęcie *transfer* odnoszone jest to kategorii tekstu w jego specyfice genologicznej. Poza zakresem zainteresowania w tej fazie konstruowania/opisu postępowania badawczego wydają się pozostawać aspekty kognitywne, procesualne, komunikacyjne rzeczywistości translacyjnej, aspekty działania tłumacza, które, co należy podkreślić, posiadają fundamentalne znaczenie nie tylko dla holistycznego ujęcia translacji, ale również dla formułowania wniosków relewantnych dla dydaktyki translacji.

Rozdział pierwszy monografii zawiera charakterystykę branży motoryzacyjnej w Polsce i w Niemczech. Autorka zwraca uwagę na zróżnicowanie, asymetrie w tym zakresie a szczególną uwagę poświęca tłumaczeniom specjalistycznym w tej branży. Teksty marketingowe stanowią w tej przestrzeni dominujący przedmiot aktywności translatorskich. Przedstawione fakty można uznać za argumenty potwierdzające zasadność przyjętych celów badawczych.

Przedmiotem refleksji Habilitantki w rozdziale drugim jest magazyn *customowy* rozpatrywany w specyfice genologicznej jako medium komunikacji korporacyjnej. Ujęcie kategorii tekstu jako instrumentu komunikacji jest właściwe poznawczo. Habilitantka szczegółowo charakteryzuje komunikację korporacyjną/komunikację w organizacjach na podstawie właściwie dobranej literatury przedmiotu, wyróżniając dwie formy tego rodzaju komunikacji: wewnętrzną i zewnętrzną. Istotnym interpretacyjnym posunięciem Habilitantki jest definiowanie komunikacji jako formy działania dokonywanego za pomocą tekstów. Autorka swą uwagę obejmuje typologie rodzajów tekstów instrumentalizowanych komunikacyjnie w komunikacji korporacyjnej. Badaczka przeprowadza szczegółową, wstępną analizę gatunku *magazyn customowy* dokonaną na podstawie bogatej literatury przedmiotu. Dla potrzeb swojego badania Autorka przyjmuje definicję magazynu *customowego*, jako „nazwę gatunku” w ujęciu Weichlera i Endrösa (2010). W przywołanej definicji (str. 86) nie ma jednakże odniesienia do specyficznych, lingwistycznych cech gatunkowych, pojawia się natomiast przyporządkowanie do gatunku dziennikarskiego. Inne przywołane koncepcje eksponują cechy wspólne dla gatunków obszaru public relations, dziennikarstwa i marketingu. Istotnym elementem wywodu jest definicyjna dyferencjacja gatunku *magazyn customowy* i tekstów reklamowych. Przyjmując kryteria zdefiniowanie przez Weichlera i Endrösa (2010), Habilitantka dokonuje klasyfikacji gatunku *magazyn customowy* oraz określa cele komunikacyjne, dziennikarskie i funkcje rzeczzonego gatunku. Dość szczegółowo odnosi się Autorka do koncepcji gatunków dziennikarskich, wskazując na ich różnorodne specyfikacje i zwracając uwagę na różnorodność gatunkową istniejących form. Istotna wydaje się być dla Badaczki definicja *magazynu customowego* Eberta (2014), która pozwala traktować *magazyn customowy* jako hipertekst (tego terminu Badaczka nie używa). Podrozdział 2.1.4.8. porusza kwestie językowe omawianego gatunku, ale są one sformułowane na wysokim poziomie ogólności, Autorka nie aspiruje do tworzenia wzorca gatunkowego w ujęciu lingwistycznym, podkreśla natomiast, że dotychczasowe badania były ukierunkowane komunikologicznie, publicystycznie i ekonomicznie. Charakterystykę językową i „translatoryczną” omawianego gatunku tekstu ma umożliwić zaprojektowane

przez Habilitantkę badanie. Autorka zamykając rozdział 2 definiuje magazyn customowy *Audi Magazin* jako gatunek tekstu marketingowego branży motoryzacyjnej i w tej charakterystyce gatunek ten planuje rozpatrywać w wymiarze przekładoznawczym, w wymiarze kulturowo-językowego transferu z języka niemieckiego na język polski.

Rozdział trzeci przedstawia dążenia Autorki do znalezienia podstaw przekładoznawczych dla pisemnego tłumaczenia magazynu customowego. Treść rozdziału Habilitantka podzieliła na dwie części. W podrozdziale 3.1. „przyporządkowuje” Autorka pisemne tłumaczenie magazynu customowego do „ogólnej teorii przekładu”, w podrozdziale 3.2. do „specjalnych teorii przekładu”. Zastosowany dwupodział przejęła Autorka od Popovica, który „specjalne teorie” odnosi do konkretnych (gatunków) tekstów.

Wywód w podrozdziale 3.1. Autorka oparła głównie na badaniach naukowców niemieckich. Znajdziemy w nim koncepcję działania translatorskiego, teorię skoposu, koncepcje ujmujące translację jako transfer kulturowy, koncepcje funkcjonalistyczne. Zdaniem recenzentki zabrakło w ocenianym rozdziale koncepcji translatoryki, której podstawy koncepcyjne sformułował Franciszek Grucza, a która jest do dnia dzisiejszego rozwijana przez liczne grono polskich badaczy. Użyteczna metodologicznie dla badań Habilitantki mogła być szczególnie koncepcja rozszerzonego układu translacyjnego Jerzego Żmudzkiego, która łączy właściwie wszystkie kategorie eksplikowane w przywołanych koncepcjach niemieckich autorów. Przewagą tego modelu jest spójność kategoriałna, uporządkowanie kategorii relewantnych translacyjnie w ramach holistycznie ujmowanego komunikacyjnego układu translacji. Działanie translacyjne w tym ujęciu nie jest rozpatrywane na wysokim poziomie ogólności, jak to czynią przywołani przez Autorkę badacze, lecz jest kategoryzowane jako *strategiczne, językowe działanie tekstowe*. Tekst definiowany jest w tej koncepcji w wymiarze kognitywno-językowym i traktowany jest jako narzędzie komunikacji a właściwości (również gatunkowe) tekstu są brane pod uwagę w konstruowaniu strategii translacyjnej. Kategoria zadania translacyjnego dynamizuje układ translacyjny i podkreśla autonomiczność i profesjonalizm tłumacza. Wydaje się, że właśnie takie ujęcie koncepcyjne wychodzi naprzeciw zamiarom badawczym Habilitantki. Niezrozumiałe jest pominięcie lub marginalizacja badań polskich uczonych. Przywołanym, najczęściej w przypisach, koncepcjom Autorka z niezrozumiałych powodów nadaje charakter jedynie akcesoryjny.

W podrozdziale 3.2. dr Hanka Błaszowska rozpatruje tłumaczenie magazynu customowego na tle „specjalnych teorii przekładu”: jako przedmiot tłumaczenia specjalistycznego, tłumaczenia technicznego i tłumaczenia gospodarczego. Ostatecznie Habilitantka dochodzi do

wniosku, że żadna z przywołanych „specjalnych teorii” nie znajduje zastosowania w tłumaczeniu magazynu, że analiza tłumaczenia tego gatunku wymaga podejścia „międzyteoretycznego” i że w odniesieniu do tego gatunku „istnieje w przekładoznawstwie luka” (Autoreferat s. 10). Zgodzić należałoby się z założeniem Autorki, że każdy gatunek tekstu wymaga specyficznego podejścia tłumacza, ale równie istotne są inne czynniki, przede wszystkim komunikacyjne uwarunkowania sytuacji wyjściowej i docelowej. W budowaniu strategii translacyjnej należy te wszystkie determinanty uwzględnić. Habilitantka analizując wybrane „teorie” poszukuje najprawdopodobniej deskrypcji czy modelu komunikacji translacyjnej uskuteczniającej za pomocą magazynu customowego. W podsumowaniu (rozdz. 3.3) odnaleźć można stwierdzenia Autorki, które pozwalają założyć, że determinantę tłumaczenia Habilitantka lokuje w cechach genologicznych tłumaczonego tekstu. W związku z takim stanowiskiem logiczny i zasadny wydaje się zamiar „empirycznego” zbadania gatunku.

Rozdział 4 Habilitantka poświęca zagadnieniom *transkrecji* tekstów marketingowych. Autorka swą refleksją objęła różnorodne definicje *transkrecji* tworzone przez tłumaczy-praktyków oraz różnorodne stawiska uczonych w tej kwestii. Usługa transkrecji jest szeroko rozpowszechniona w branży tłumaczeniowej. Biura tłumaczeniowe ją reklamujące różnorodnie ją definiują, najczęściej eksponując jej bardziej „kreatywny charakter”, odróżniający ją od „zwykłych” tłumaczeń, eksponując jej zorientowanie na komunikację, na adresata. Informacje na stronach internetowych biur tłumaczeń budzą sporo kontrowersji, świadczą one o błędnym rozumieniu istoty samej translacji. Autorka sygnalizuje problemy definicyjne związane z tą usługą, przytacza krytyczne opinie środowiska naukowego. Zarysowana sytuacja powinna skłonić badacza do podjęcia próby uporządkowania pojęciowo-terminologicznego tego obszaru i tego zadania podejmuje się dr Hanka Błaszowska. Punktem wyjścia rozważań Autorki jest „opis transkrecji” lansowany w branży tłumaczeniowej oraz reprezentowany w literaturze poświęconej praktyce translatorskiej, a przede wszystkim w publikacji transkreatorki Niny Sattler-Hovdar. Autorka przytacza różnorodne definicje, odnosi się do eksponowanych w przytaczanych definicjach właściwości transkrecji. W prezentowanych ujęciach zjawisko transkrecji rozpatrywane jest często w relacji do tłumaczenia. Wydaje się jednak, że Autorka raczej bezkrytycznie przyjmuje referowane poglądy i akceptuje założenia definicyjne transkrecji, które charakteryzują właściwie każdy akt tłumaczenia. Szczególnie nie można zgodzić się z definicjami, które przeciwstawiają transkrecję tłumaczeniu. W prezentowanych ujęciach konfrontowani

jesteśmy z błędnym definiowaniem translacji. Szczególnie transparentne jest to np. w zestawieniu cech translacji i transkreacji na str. 207, w tab. 5 oraz definicji przywołanej na str. 203. Wydaje się, że właściwszym krokiem dla tego etapu postępowania badawczego byłoby najpierw określenie cech dystynktywnych translacji, a dopiero w kolejnym kroku skonfrontowanie prezentowanych definicji transkreacji z ustaleniami w zakresie właściwości specyfikujących translację. Koncepcyjno-definicyjne uporządkowanie badanego obszaru mogłoby wesprzeć ujęcie Albrechta Neuberta, który szczegółowo określił cechy dystynktywne translacji jako *Specifica Translationis*, do których należą: (1) Sprachmittlung für Dritte, (2) Neuformulierung aus der Distanz, (3) dislozierte Situationalität, (4) bi- bzw. multilinguale Intertextualität, (5) indirekte Kreativität, (6) (erweiterte) pragmatische Gerichtetheit. Wymienione cechy są również eksponowane w definicjach translacji wyżej przywołanego paradygmatu translatoryki. Zadaniem Habilitantki byłoby określenie, co jest tłumaczeniem, a co nim (już) nie jest, czy transkreacja jest formą tłumaczenia czy nią nie jest. Autorka referuje liczne stanowiska badaczy translacji, jednak można odnieść wrażenie, że nie rozpatruje ich według określonych kryteriów ewaluacji. Swoje stanowisko Kandydatka formułuje w podrozdziale 4.4, proponując definicję transkreacji obowiązującą w Jej postępowaniu badawczym. Definicja ta została stworzona na podstawie praktycznie zorientowanych ujęć Sattler-Hovdar i teoretycznej definicji Gaballo (2012), która w opinii recenzentki eksponuje właściwości każdego aktu translacji. Cechy uwypuklone przez Autorkę jako właściwości różnicujące transkreację od translacji, którymi mają być transformacja czegoś, co istnieje, w coś nowego, tworzenie nowych struktur konceptualnych i nowych terminologii są cechami każdej translacji. Transkreację definiuje Autorka jako specyficzny obszarowo rodzaj transferu w ramach interkulturowo-interlingwalnego transferu tekstów marketingowych. Cechą dystynktywną transkreacji zdaje się zatem być obszar komunikacyjnego zastosowania translatu. Obszar komunikacyjny komunikacyjnego zastosowania translatu wydaje się możliwym kryterium wyodrębnienia określonego rodzaju tłumaczenia. Pozostałe wyeksponowane cechy, takie jak: dostosowanie do potrzeb grupy docelowej rynku docelowego, przezwyciężenie barier komunikacyjnych charakteryzują każde tłumaczenie. Nie tylko transkreacja, lecz każde tłumaczenie wymaga strategiczno-kreatywnego dostosowania tekstu docelowego do realiów komunikacji docelowej. W każdej translacji tworzony jest również nowy tekst, który jest efektem zastosowania określonych w profilu strategicznym zadania translacyjnego trybów transferowania tekstu wyjściowego. Konieczność kognitywnego, komunikacyjno-pragmatycznego preadresowania tekstu wyjściowego (również tekstu multimodalnego) w każdej translacji, konieczność jego

rekonceptualizacji, rekontekstualizacji, dostosowania do nowych celów i warunków komunikacyjnych musi skutkować zróżnicowaniem względem właściwości wyjściowego układu komunikacyjnego i jego obiektów; dyferencjacje takie są wręcz konieczne ze względu na dywergencje systemowe (w obszarze języka, kultury) i zmienność determinant komunikacji docelowej, jej celów, właściwości jej obiektów. Habilitantka definiuje transkreację jako szczególny rodzaj działania translatorskiego, różniący się od tłumaczenia pisemnego w obszarze marketingu. Elementami różnicującymi transkreację od tłumaczenia są według ustaleń Habilitantki nowe koncepcyjnie konstrukty, strategiczne rozwiązania, wybór innych kulturowo specyficznych gatunków tekstu, wybór innej tematyki. Autorka dla tej formy działania translatorskiego nie ustala jednak na tym etapie wywodu płaszczyzn, zakresów koniecznej translacyjnej inwariancji.

Rozdział piąty, poświęcony empirycznemu badaniu pisma *Audi Magazin* rozpoczyna Autorka od przedstawienia przedmiotu swoich badań. Schemat 2 w transparentny sposób porządkuje obszar badań Habilitantki. W podrozdziale 5.1. został scharakteryzowany korpus, na który składa się 10 wydań niemieckiego *Audi Magazin* i 6 wydań polskiej wersji Magazynu. Cennym uzupełnieniem są dane zawarte w tabelach 12 i 13 (załącznik monografii), które charakteryzują zawartość analizowanych numerów Magazynu. Autorka w dalszym kroku prezentuje liczne stanowiska badaczy translacji w kwestii metodologii współczesnych badań nad translacją, zasadnie przychylając się do postulatów ich empirycznego ukierunkowania. Ważnym elementem eksploracji Kandydatki ma być translacyjnie relewantna analiza tekstu przeprowadzona według kryteriów ustanowionych przez Christianę Nord (2009) w powszechnie znanym i wykorzystywanym w dydaktyce translacji modelu opartym na formule Lasswella. Model ten uwzględnia zarówno czynniki tekstowe, jak i pozatekstowe, dzięki czemu osiągnięte zostaje ujęcie dynamizujące kategorię tekstu, konieczne dla uzyskania miarodajnych wyników analizy. Przeprowadzona przez Badaczkę analiza jest uporządkowana, skrupulatna. Identyfikowane obiekty analizy świadczą o doskonałej orientacji Habilitantki w obszarze prowadzonych studiów. Wysoką wartość poznawczą posiada schemat 3 (str. 268), który ilustruje etapy i podmioty zaangażowane w tworzenie Magazynu w wersji niemiecko- i polskojęzycznej. Obserwacje odnoszące się do kryteriów przeprowadzanej ewaluacji Habilitantka wspiera przykładami, cytatami z analizowanego Magazynu. Autorka antycypuje na tym etapie badania problemy tłumaczeniowe wynikające ze specyfiki analizowanego gatunku tekstu. Habilitantka wykazuje w tej części szeroko rozwinięte umiejętności analityczne, pogłębioną wiedzę, świetną orientację w literaturze

przedmiotu, którą sprawnie wykorzystuje w swych argumentacjach. Cenne są podsumowania zwartych treściowo partii tekstu. Autorka porządkuje swe ustalenia dbając o przejrzystość wielowątkowego wywodu.

Podrozdział 5.4. został poświęcony analizie tłumaczenia pisma *Audi Magazin* na język polski. Analiza została przeprowadzona w doniesieniu do trzech kategorii problemów translacyjnych zdefiniowanych w klasyfikacji Ulricha Kautza, która została opracowana na podstawie klasyfikacji Christiane Nord. Podane na str. 398 adresy bibliograficzne wykorzystanej klasyfikacji nie są trafne. Christiane Nord we wskazanym przez Autorkę źródle zaproponowała inną 4- a nie 3-składnikową klasyfikację problemów translacyjnych. Przeprowadzona przez Habilitantkę analiza problemów translacyjnych w tłumaczeniu *Audi Magazin* na język polski zasługuje na wysoką ocenę. Podobnie jak poprzedzająca część monografii świadczy ona o wnikliwości badawczej dr Hanki Błaszkwskiej, trafności formułowanych interpretacji, orientacji w zakresie specyfiki analizowanego gatunku tekstu i sytuacji komunikacyjnej, w której jest on instrumentalizowany, oraz znajomości terminologii specjalistycznej branży motoryzacyjnej.

W odniesieniu do przeprowadzonej analizy, można mieć pewne wątpliwości w odniesieniu do zasadności wyboru kategorii problemów translacyjnych jako jedynych kryteriów ewaluacji i pominięcie lingwistycznych kategorii genologicznych, cech określonego wzorca gatunkowego tłumaczonego tekstu-komunikatu rozpatrywanego z holistycznej perspektywy dynamicznego układu translacyjnego. Wydaje się, że szczegółowa identyfikacja obiektów badanej rzeczywistości, określenie właściwości tych obiektów, identyfikacja relacji między wyróżnionymi obiektami, określenie zadania translacyjnego oraz wynikającej z niego strategii translacyjnej pozwoliłoby na zdefiniowanie problemów translacyjnych specyficznych dla określonych układów translacyjnych, w których instrumentalizowane są teksty o określonych cechach gatunkowych. Zdefiniowane w takim postępowaniu badawczym problemy translacyjne można było uporządkować w hierarchicznych zestawach wskazujących na ich relewancję dla podejmowanych działań strategicznych realizowanych na różnych poziomach i płaszczyznach aktywności translacyjnych przy wykorzystaniu określonych trybów transferowania interkulturowo-interlingwalnego.

W rozdziale szóstym Habilitantka prezentuje model transferu interkulturowo-interlingwalnego tekstów marketingowych stworzony na podstawie wyników przeprowadzonych badań. Model ten został przedstawiony graficznie na rycinie nr 17. Wizualizacja ta jest wsparciem szczegółowego opisu. Wydaje się, że przedstawiony model

wymaga doprecyzowania. Czy „Kreatives Texten” jest jednym z poziomów transferu interkulturowo-interlingwalnego tekstów marketingowych? Na to wskazuje podpis grafiki. Czy jednak jest to faza działań niebędąca ostatnim etapem transferu interkulturowo-interlingwalnego? W opinii recenzentki trudno jest zaakceptować podział transferu interkulturowo-interlingwalnego (czyli chyba tłumaczenia, bowiem każde tłumaczenie opiera się na operacjach transferowania interkulturowo-interlingwalnego) na fazę tłumaczenia oraz fazę strategiczno-kreatywnego dostosowania (adaptację). Wyłączenie elementu strategiczności z tłumaczenia godzi wszak w istotę tłumaczenia. Operacje wykonywane czy uruchamiane bez planu strategicznego działania, bez świadomości celu działania, bez identyfikacji potencjalnych problemów translacyjnych i zastosowania metod ich rozwiązywania nie mogą być zaklasyfikowane jako tłumaczenie. Tłumaczenie nie może być utożsamiane z mechanicznym przekodowywaniem, które charakteryzuje tłumaczenie maszynowe. Autorka stwierdza ponadto, że tłumaczenie tworzy bazę i punkt wyjścia dla dalszych działań translatorskich i transkreatywnych, które to działania osiągają status adaptacji (s. 494). Habilitantka różnicuje „tłumaczenie specjalistyczne” i „tłumaczenie marketingowe”. Sama przyznaje, że granice pomiędzy dwoma rodzajami są płynne. Być może przyczyną owej „płynności” są przyjęte wtoku badania nieostre lub też kategorialnie odmienne kryteria wyodrębnienia tych dwóch obszarów aktywności translatorskich.

Niezrozumiała wydaje się konkluzja Habilitantki, w myśl której zaprezentowany wielopoziomowy model transferu interkulturowo-interlingwalnego integruje perspektywę teoretyczną i praktyczną, integruje „teoretycznie ugruntowane tłumaczenie specjalistyczne” z „profesjonalnym praktykowanym tłumaczeniem marketingowym”. W monografii praktyka tłumaczeniowa często przeciwstawiana jest „teorii”. Takie stanowisko – zakładające dychotomię tych dwóch obszarów – często reprezentowane jest przez tłumaczy, którzy podważają zasadność i relewantność ujęć teoretycznych dla praktyki tłumaczeniowej. Na takie niewłaściwe rozumienie istoty naukowych koncepcji, motywacji leżących u podstaw ich konstruowania oraz ich funkcji powinni reagować badacze translacji. Znane są badania, które wyraźnie potwierdzają związek pomiędzy metakompetencją translatoryczną a jakością dokonywanych tłumaczeń. Nie należy również podważać zasadności prowadzenia badań, których wyniki wykorzystywane są w rozwijaniu modeli dydaktycznych. Wspecjalizowana wiedza o przedmiocie i procesie wykonywanych działań translatorskich podnosi poziom profesjonalizacji zawodu tłumacza. Zadaniem badacza translacji są obserwacje rzeczywistości translacyjnej, identyfikacja tworzących ją kategorii, ich pojęciowa eksplikacja składająca się

deskrypcji, która tworzy podstawę dla formułowania wniosków o charakterze aplikatywnym. Celem Autorki w ocenianym badaniu był opis, stworzenie modelu rzeczywistości transferu interkulturowo-interlingwalnego tekstów marketingowych. Zadanie Autorki miało zatem charakter teorii twórczy. Oczywiście sprawą jest, że każda teoria, każdy model w empirycznej nauce o translacji musi być wywiedziony z badań faktycznie istniejących zjawisk.

Recenzentce trudno zaakceptować zestaw czynników transkrecji, tłumaczenia marketingowego i tłumaczenia specjalistycznego zaprezentowany w tabeli 11, który jest wynikiem wniosków wyciągniętych przez Habilitantkę na podstawie przeprowadzonego badania. Zdefiniowane „czynniki” transkrecji np. w obszarze kompetencji, są w opinii recenzentki charakterystyką podstawowych umiejętności, sprawności, postaw, motywacji każdego profesjonalnego tłumacza, tłumaczącego różnorodne gatunki tekstów, niezależnie od branży, w której zakotwiczona jest komunikacja translacyjna. Kształtowanie tych właściwości powinno być fundamentalnym celem akademickiego kształcenia tłumaczy. Wyróżnione w tabeli cechy „transkreatora” powinny charakteryzować również każdego tłumacza tekstów specjalistycznych. Z kolei charakterystyka kompetencji tłumacza tekstów specjalistycznych czy marketingowych bezzasadnie pozbawiona jest m.in. komponentu strategiczności i kreatywności uzyskiwanej w wyniku podjętych działań strategicznych, koniecznych, niezbędnych w momencie podjęcia działania translacyjnego.

Można odnieść wrażenie, że Autorka zaproponowaną typologizację aktywności zaangażowanych podmiotów stworzyła na podstawie zaobserwowanego, wieloetapowego procesu tworzenia ostatecznego produktu i dla jego opisu wykorzystwała terminologię stosowaną w branży, której dotyczy badanie. Jednak wydaje się, że należałoby zweryfikować nie tylko stosowaną terminologię, ale też leżące u jej podstaw definiowanie podstawowych pojęć, takich jak *tłumaczenie*. Warto byłoby również zadbać o właściwe zdefiniowanie kompetencji translacyjnej uwzględniające jej stratyfikacyjną strukturę, w czym mogłyby pomóc liczne prace naukowe opublikowane w zakresie translodydaktyki. Trudno oprzeć się wrażeniu, że Habilitantka bezkrytycznie przyjmuje obserwowany stan rzeczy, nie dostrzegając w badanej rzeczywistości aspektów, zjawisk wymagających weryfikacji, optymalizacji, reakcji środowiska naukowego kierującego się ustaleniami współczesnej nauki o translacji. Należałoby mieć na uwadze, że relacja pomiędzy nauką a praktyką powinna być uskuteczniwana w obu kierunkach, a więc nie tylko nauka powinna włączać w przedmiot poznania coraz to nowe zjawiska, formy translacji, powinna na bieżąco reagować na zmieniającą się rzeczywistość obszaru tłumaczeń, co wydaje się być postulatem Habilitantki,

ale również branża tłumaczeniowa powinna być otwarta na impulsy płynące z obszaru badań naukowych.

W bilansie podsumowującym ocenę rozprawy habilitacyjnej dr Hanki Błaszczkowskiej należałoby zwrócić uwagę na następujące uchybienia, które nie podważają ogólnej pozytywnej oceny końcowej:

- ✓ niejednoznaczne zdefiniowanie kryteriów wyodrębniania translacji i transkreacji; brak przyjęcia precyzyjnej definicji translacji, brak określenia jej cech dystynktywnych, które mogłyby stanowić punkt wyjścia dla konfrontatywnego definiowania transkreacji; ostatecznie niewłaściwe (stojące w sprzeczności z ogólnie uznanymi wynikami badań, koncepcjami, modelami komunikacji translacyjnej) zdefiniowanie tłumaczenia (specjalistycznego) i transkreacji rozpatrywanych jako etapów transferu interkulturowo-interlingwalnego,
- ✓ niewłaściwe definiowanie kompetencji translacyjnej oraz jej składowych; pominięcie komponentu strategiczności i kreatywności w definiowaniu *tłumaczenia* w postulowanym modelu transferu interkulturowo-interlingwalnego (przedstawionym w rozdziale 6)/ niewłaściwe użycie pojęcia *tłumaczenie* do obserwowanych zjawisk praktyki „translatorskiej”,
- ✓ synonimiczne stosowanie terminów *przekładoznawstwo*, *translatoryka* i *Translationswissenschaft*,
- ✓ miejscami mało krytyczne stanowisko Habilitantki w odniesieniu do referowanych poglądów innych badaczy i tłumaczy, autorów podręczników,
- ✓ niezrozumiała marginalizacja wyników badań polskich badaczy translacji, pominięcie koncepcji o charakterze integracyjnym, które oferują zestaw kategorii relewantnych dla przedmiotu i celu badań Habilitantki.

Jako zalety decydujące o wartości merytorycznej ocenianej rozprawy habilitacyjnej i przedstawionego w niej postępowania badawczego należy wskazać na następujące walory:

- ✓ trafna identyfikacja potrzeb w zakresie badań nad translacją i translodydaktyki, włączenie do przedmiotu badań tłumaczenia tekstów marketingowych, gatunku „magazyn customowy” funkcjonującego w branży motoryzacyjnej,
- ✓ empiryczne ukierunkowanie badań,
- ✓ właściwa struktura postępowania badawczego,

- ✓ uporządkowany katalog pytań badawczych,
- ✓ wieloaspektowość ujęć,
- ✓ szczegółowa deskrypcja komunikacji korporacyjnej, eksplikacje fundamentalnych pojęć,
- ✓ dogłębna analiza wersji niemiecko- i polskojęzycznej pisma *Audi Magazyn* według kryteriów Ch. Nord,
- ✓ wnikliwość badawcza cechująca diagnozę problemów translacyjnych identyfikowanych w procesie tłumaczenia pisma *Audi Magazin*, znajomość terminologii branży motoryzacyjnej; trafność interpretacyjna; wysoka wartość uzyskanych wyników,
- ✓ płynność wyводу, staranny język.

IV Ocena osiągnięć dydaktycznych oraz działalności organizacyjnej i popularyzującej naukę

Osiągnięcia dydaktyczne Habilitantki oraz Jej działalność organizacyjna i popularyzująca naukę zasługują na najwyższą oceną. Wręcz imponujący jest zasięg i wartość podejmowanych aktywności w wymienionych trzech zakresach. Dr Hanka Błaszowska wykorzystuje swoje doświadczenie translatorskie w akademickiej dydaktyce translacji, projektuje różne formy kształcenia tłumaczy, tworzy autorskie programy kierunków studiów, specjalności i przedmiotów. Kandydatce powierzana była opieka nad pracami licencjackimi (ok.100 prac) oraz magisterskimi (20 prac). W latach 2006-2020 pełniła funkcję kierownika Studiów Podyplomowych Kształcenia Tłumaczy Języka Niemieckiego, w latach 2006-2015 kierownika kursów i warsztatów dla tłumaczy, w latach 2016-2020 kierownika kursu doskonalenia zawodowego dla początkujących tłumaczy języka niemieckiego. Habilitantka angażuje się również w rozmaite formy szkoleń kadry dydaktycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Godna uznania jest również Jej aktualna działalność jako członkini międzywydziałowego zespołu ds. przygotowania rekomendacji dotyczących języka równościowego. Należy również docenić wkład Habilitantki w działania projakościowe w obszarze dydaktyki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przedstawione w Autoreferacie osiągnięcia popularyzujące naukę i sztukę wykazują szeroki zasięg podjętych działań. Dr Hanka Błaszowska w ramach swej działalności dydaktycznej stworzyła bardzo

rozbudowaną sieć kontaktów z naukowcami uczelni zagranicznych i polskich. Prowadzi współpracę w ramach licznych projektów. Angażuje się w projekty naukowe wykraczające poza główny nurt Jej zainteresowań badawczych, udzielając wsparcia m.in. jako tłumaczka. Powierzana była Habilitantce funkcja opiekuna roku i opiekuna naukowców goszczących na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2014-2018 Kandydatka pełniła funkcję koordynatora Programu Erasmus + w Instytucie Lingwistyki Stosowanej.

Wskazane powyżej tylko wybrane (spośród bardzo licznych wskazanych w Autoreferacie) aktywności Habilitantki świadczą o Jej ogromnym zaangażowaniu dydaktycznym i organizacyjnym, są one również świadectwem zaufania Przełożonych, Koleżanek i Kolegów, którzy od wielu lat powierzają Kandydatce liczne zadania wymagające rzetelności, niezawodności i wysokich kompetencji.

Wnioski i konkluzje podsumowujące

Dorobek dr Hanka Błaszkwskiej, zagadnienia, problemy badawcze, które są przedmiotem zainteresowania badawczego Kandydatki są zaświadczeniem naukowej dojrzałości Habilitantki. Szczególnie docenić należy trafną identyfikację problemów, zakresów badawczych, z którymi powinna mierzyć się współczesna nauka o translacji i dydaktyka translacji. Dr Hanka Błaszkwaska potrafi skutecznie wykorzystywać swój warsztat translatorski w działalności naukowej. Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazuje na pewne uchybienia metodologiczne, koncepcyjne i terminologiczne, które wymagają rewizji w dalszych, planowanych badaniach Habilitantki. Bardziej zdecydowane wejście w rolę badacza, dążącego do osiągnięcia obiektywizmu, respektującego stan współczesnej wiedzy o translacji i kompetencji tłumacza, wykorzystującego instrumenty badań empirycznych oraz weryfikującego zasadność obserwowanych praktyk i dążącego do ich optymalizacji pozwoli zapewne na osiągnięcie wyników badań istotnych dla nauki o translacji.

Konkluzja zamykająca ocenę

Pozytywna, całościowa ocena dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego dr Hanka Błaszkwskiej stanowi w opinii recenzentki jednoznacznie wystarczającą podstawę do zarekomendowania Jej osoby jako Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa i przedłożenia niniejszego wniosku Wysokiej Komisji Habilitacyjnej do pozytywnej akceptacji.

Anna Matgorzewicz str. 16